coöperaties als hefboom naar een duurzame samenleving

de coöperatieve principes en het ica-kompas

zelf, samen en beter!
dat is waar coöperaties voor staan.

Willen we van Vlaanderen echt een innovatieve, duurzame en sociaal warme samenleving maken, dan is hiervoor méér en ander ondernemerschap nodig. “Zelf, samen en beter”: De coöperatie is van oudsher een geschikt model om gemeenschappelijke noden op te lossen.

Bij coöperatief ondernemen draait het immers om samen ondernemen, samen verantwoordelijkheid nemen en samen de centen delen. Deze alternatieve vorm van samen ondernemen is aan een heropleving bezig, in vele nieuwe en verfrissende verschijningsvormen. Maar telkens gestoeld op een aantal principes.

De democratische besluitvorming is de basis van dit coöperatief ondernemen. Alle leden hebben zeggenschap in het beheer van hun coöperatie, los van hun kapitaalsinbreng. Ze zijn ook en vooral gebruiker van de diensten van hun coöperatie en het dividend is beperkt. De gebruikerswaarde staat centraal. Coöperatief ondernemen gaat dus niet om winstbejag. Het is een slimme mix tussen economische, ecologische en sociale winsten.

Maar hoe doe je dat eigenlijk, dat coöperatieve gedachtegoed verankeren in de dagelijkse bedrijfsvoering?

Daartoe heeft de International Coöperatieve Alliantie – de internationale koepelorganisatie van de coöperatieve beweging– zeven coöperatieve principes opgesteld. Ze vormen het richtsnoer van het handelen van cooperaties. Een coöperatie die deze ethische maatstaven van coöperatief ondernemen hanteert, is drager van een internationaal gedeelde coöperatieve identiteit. Je vindt ze verderop.

Zet zelf je koers uit met het ICA-kompas.

Om dat ook praktisch aan te pakken, reiken we je een e-learning instrument aan: het ICA-kompas. Dit maakt de zeven principes concreet. Op zoek naar inspiratie of reflectie? Benieuwd welke meerwaarde die principes voor jouw onderneming kunnen betekenen? Neem de proef op de som!

We hopen dat je veel inspiratie opdoet en wensen je veel leesplezier!
Het Coopkracht-team.

wie is coopkracht?

Coopkracht is het platform dat alle Vlaamse bedrijven en organisaties verenigt die mens- en milieuvriendelijk coöperatief ondernemerschap in de praktijk brengen.

Onze visie is:
"Coöperatief leven en werken wakker en zichtbaar maken in Vlaanderen".

Want wij geloven dat het coöperatieve gedachtegoed en de coöperatieve economie enkel kan groeien en een reële invloed kan uitoefenen op economie en samenleving als de nieuwe en bestaande coöperaties mekaar vinden en constructief samenwerken.

Wij werden in 2009 erkend door de Nationale Raad voor Coöperaties.

wat doen wij?

- **Kennis delen en ontwikkelen:** coöperaties samenbrengen om ervaringen uit te wisselen en mekaar te versterken, om onderlinge samenwerking te stimuleren en te werken rond visievorming.
- **Beleid beïnvloeden:** de gesprekspartner zijn voor overheden en beleidsvoorstellen formuleren ten gunste van coöperaties.
- **Sensibiliseren:** coöperaties extern profileren naar beleid, onderwijs, pers, institutionele relaties.

Contact:
Coopkracht, overlegplatform voor mens- en milieuvriendelijke coöperaties
Ines Rothmann, Coördinator
Posthoflei 3 bus 3, 2600 Berchem/Antwerpen
T 03 294 16 70, info@coopkracht.org,
www.coopkracht.org

CoopKracht

fundamenten van het coöperatieve gedachtegoed

Het coöperatieve gedachtegoed rust op drie fundamenten die je ook terugvindt in de definitie van een cooperatie volgens de Internationale Coöperatieve Alliantie, de overkoepelende internationale organisatie van de coöperatieve beweging:

1. De coöperatie stoelt op de erkenning van een gemeenschappelijke behoefte en het verlangen van mensen om via samen te ondernemen te komen tot de invulling ervan.
2. De coöperatie kent geen puur winstbejag bij haar leden, die samen eigenaar zijn van hun cooperatie.
3. Het beheer van de coöperatie gebeurt op een democratische manier.

definitie van een coöperatie volgens ica:

"… een autonome organisatie van personen die zich vrijwillig verenigen om hun gemeenschappelijke economische, sociale en culturele behoeften en ambities te behartigen door middel van een onderneming waarvan ze samen eigenaar zijn en die ze democratisch controleren."

de fundamenten vertaald naar 7 coöperatieve principes

Deze drie kerngedachtes weerspiegelen de fundamentele waarden van de coöperatieve beweging: zelfredzaamheid, verantwoordelijkheidszin, democratie, gelijkheid, billijkheid en solidariteit. Om deze waarden concreet te verwezenlijken, formuleerde de Internationale Coöperatieve Alliantie zeven coöperatieve principes.

Wereldwijd, en in toenemende mate ook in Vlaanderen, vormen de 7 ICA-principes het richtsnoer van het handelen van coöperaties. Deze principes zijn geen theoretische concepten. Integendeel. Gegroeid uit jarenlange goede coöperatieve praktijken vormen ze het DNA van de coöperatie. Maar aangezien coöperaties levende organismen zijn die zich voortdurend aanpassen aan hun maatschappelijke context, is het logisch dat ook hun erfelijk materiaal zich gestaag aanpast aan hun omgeving.

de 7 ica-principes

1. Vrijwillig en open lidmaatschap
2. Democratische controle door de leden
3. Economische participatie door de leden
4. Autonomie en onafhankelijkheid
5. Onderwijs, vorming en informatieverstrekking
6. Samenwerking tussen coöperaties
7. Aandacht voor de gemeenschap

ica-principe 1
vrijwillig en open lidmaatschap

Coöperaties zijn vrijwillige organisaties. Ze staan open – zonder seksuele, sociale, raciale, politieke of religieuze discriminatie – voor alle personen die de diensten kunnen benutten en het maatschappelijk doel onderschrijven. Door hun toetreding aanvaarden de vennoten de verantwoordelijkheden van het lidmaatschap en onderschrijven ze het principe van gelijkwaardigheid tegenover andere vennoten.

ecopower

is een consumentencoöperatie die meer dan 48.000 burgers de kans geeft om rechtstreeks te investeren in de productie van hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik.

"De ICA-principes vormen de basis voor de werking van Ecopower. Dat is: zoveel mogelijk burgers de kans geven om blijvend mede-eigenaar te zijn van hernieuwbare-energie-installaties waarvan ze de energie kunnen afnemen en waarover ze democratisch controle uitoefenen. Zo verenigen we al meer dan 48.000 burgers in een partnerschap voor duurzame energie."
Jim Williame

ica-principe 2
democratische controle door de leden

Coöperaties zijn democratische organisaties, gecontroleerd door hun vennoten, die actief deelnemen aan het beleid en de besluitvorming. De leden van de coöperatie staan op voet van gelijkheid. Iedereen kan mee beslissen, onafhankelijk van het ingebrachte kapitaal.

milcobel

is een producentencoöperatie die 3.000 melkveehouders verenigt en hun melk ophaalt, verwerkt en commercialiseert. Milcobel produceert en verwerkt ruim een derde van het totale aantal liters melk die jaarlijks in België geproduceerd worden.

"De ICA-principes zijn de voedingsbodem voor een duurzame en respectvolle omgang van onze coöperatie met haar leden, werknemers, afnemers, klanten en omgeving. En op basis daarvan zorgt Milcobel voor zuivel écht van bij ons!"
Eddy Leloup

ica-principe 3
economische participatie door de leden

Coöperanten hebben een dubbele relatie met hun onderneming: ze zijn zowel aandeelhouder als gebruiker van de geleverde diensten of producten. Het kapitaal van de coöperatie wordt gekenmerkt door billijke bijdragen en een democratische controle door de vennoten. Gewoonlijk is minstens een deel van het kapitaal gemeenschappelijk bezit van de coöperatie. Meerwaardecreatie en winstverdeling : vennoten ontvangen gewoonlijk een beperkt rendement op het ingebrachte kapitaal (aandeelhoudersmeerwaarde). Daarnaast wordt de winst gebruikt voor een of meerdere van de volgende doelstellingen: de ontwikkeling van de coöperatie, het aanleggen van ten dele ondeelbare reserves, voordelen voor de vennoten in verhouding tot hun transacties met de coöperatie (gebruikersmeerwaarde), en de ondersteuning van andere activiteiten die de goedkeuring van de vennoten dragen. De dienstverlening aan de coöperanten staat daarbij centraal.

belorta

is de grootste coöperatieve veiling in Europa en een producentencoöperatie van meer dan 4.500 tuinders en 1.492 actieve telers.

"Door leiderschap en coöperatief samenwerken de toekomst van de vooruitstrevende tuinder veilig stellen".
Luc Peeters

ica-principe 4
autonomie en onafhankelijkheid

Coöperaties zijn autonome zelforganisaties die gecontroleerd worden door hun leden. Wanneer coöperaties akkoorden sluiten met andere organisaties, inclusief overheden, zoals kapitaal aantrekken van externe bronnen of investeren in andere ondernemingsvormen, dan doen ze dat zó dat de democratische controle door de leden en de autonomie van de coöperatie gewaarborgd blijft. Coöperaties hoeden zich ervoor om financieel afhankelijk te worden van andere ondernemingen waarover ze geen zeggenschap uitoefenen.

q-bus

is een coöperatie van werknemers met 8 vennoten en coöperatief boekhoudkantoor. Ze willen alle organisaties, bedrijven en zelfstandigen die duurzaam ondernemen en oog hebben voor People, Planet en Profit op boekhoudkundig en fiscaal vlak deskundig begeleiden.

“Het echte eigen vermogen van onze coöperatieve vennootschap is niet ons kapitaal, maar de betrokkenheid van onze coöperanten die een menselijke meerwaarde creëren en een garantie bieden voor het behoud van onze principes.”
Marc Bosschaert

ica-principe 5
onderwijs, vorming en informatieverstrekking

Coöperaties voorzien in onderwijs en vorming voor hun leden, hun verkozen vertegenwoordigers, hun managers en hun werknemers, zodat deze op een doeltreffende manier kunnen bijdragen aan de ontwikkeling en de eigenheid van de coöperatie. Ze informeren het ruimere publiek – in het bijzonder jongeren en opiniemakers – over de aard en de voordelen van de coöperatie.

passwerk

is een multi-stakeholdercoöperatie die twee ICT-bedrijven, vier vzws, het personeel en andere stakeholders verenigdt om de kwaliteiten van mensen met een autismespectrumstoornis en een normale begaafdheid in te zetten voor het testen van software.

"De principes helpen ons uit te dragen wat coöperatief ondernemen voor ons betekent. Als je op de *convergence market* actief bent, is coöperatief ondernemen een logische stap om verschillende visies en benaderingswijzen bij elkaar te brengen."
Dirk Rombauts

ica-principe 6
samenwerking tussen coöperaties

Coöperaties bedienen hun vennoten het meest effectief en versterken de coöperatieve beweging door samenwerking via lokale, nationale, regionale en internationale structuren.

het hinkelspel

is een coöperatieve kaasmakerij. Als multi-stakeholdercoöperatie brengen ze meer dan 70 vennoten bij elkaar om biologische artisanale kaas te maken en te verkopen.

"We blijven ons behoeden voor het snelle geld en onbezonnen vooruitgang. We doen hier alles stap voor stap en willen samenwerken in absoluut vertrouwen. De coöperatieve principes zijn een fundamenteel onderdeel van onze bedrijfsvisie."
Alexander Claeys

ica-principe 7
aandacht voor de gemeenschap

Coöperaties werken voor de duurzame ontwikkeling van hun gemeenschap via beleidsmaatregelen die goed-gekeurd worden door de leden.

de wrikker

is een coöperatieve drukkerij met 10 vennoten. Ze zijn een coöperatie van werknemers die opmaak, print en druk en afwerking in één huis aan hun klanten aanbiedt.

“De ICA-principes zijn voor ons een bevestiging van waar we met ons project in zelfbeheer al bijna 40 jaar aan werken. Het is een hart onder de riem.“
Erik van der Veken

het ica-kompas

Het ICA-kompas is een e-learning instrument dat coöperaties:

- sensibiliseert over de internationaal erkende coöperatieve principes **(Van Start)**
- inzichten geeft in de inspanningen die ze leveren om de ICA-principes in de praktijk te brengen **(Self-Scan)**
- helpt om sterktes, zwaktes en leerdoelen te identificeren **(Toekomsttraject)**
- ondersteunt om een kort verslag over de operationalisering van de ICA-principes op te stellen **(Verslag)**
- inspireert en dat leren bevordert aan de hand van goede praktijken en casussen **(Inspiratie)**
- helpt met een waaier aan ondersteuningsformules **(Ondersteuning)**

doelgroep van het ica-kompas

Het kompas is geschikt voor iedereen die met de ICA-principes wil werken en coöperatief ondernemen sterker wil verankeren in zijn bedrijfsvoering.

De primaire doelgroep zijn coöperaties, maar het kompas kan ook door andere ondernemingsvormen gebruikt worden.

Vind het ICA-kompas op:
www.icakompas.be

Bezoek ook onze Facebook pagina:
www.facebook.com/coopkracht.org

Volg ons op Twitter:
twitter.com/Coopkrachtorg

ICA-kompas
Coopkracht

meerwaarde van het ica-kompas

- Verduurzaming van de coöperatieve bedrijfsvoering.
- Versterking van een gedeelde coöperatieve identiteit gedreven door de coöperatieve waarden en principes als internationaal referentiekader voor coöperatief ondernemen.
- Bevordering van dialoog en kennisontwikkeling, delen van best practices op vlak van de ICA-principes.
- Inspiratiebron voor andere ondernemingsvormen die werk willen maken van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemerschap (MVO) maar ook voor vzw's, bij wie het realiseren van sociale doelstellingen via een niet-winstgedreven werking het fundament van hun organisatie is.

initiatiefnemers

Het ICA-kompas werd gedurende 2013/2014 ontwikkeld onder leiding van Coopkracht, het overlegplatform voor mens- en milieuvriendelijke coöperaties (www.coopkracht.org).

In samenwerking met:

- de vele coöperaties in Vlaanderen
- de coöperatieve dienstverleners Coopburo (www.coopburo.be) en Febecoop Adviesbureau (www.febecoopadvies.be).

De ontwikkeling van het kompas gebeurde met financiële steun van de Vlaamse overheid, departement Werk en Sociale Economie.

CoopKracht

COOP BURO

febecoop adviesbureau

Vlaanderen is duurzaam ondernemen

coöperatieve weetjes

Wist je dat…
coöperatief ondernemen een van de oudste modellen van ondernemen is? De essentie ervan werd in 1850 door de Franse filosoof Alexis De Tocqueville treffend omschreven. In een brief aan een vriend vertelt hij wat er in Amerika gebeurt als er een boom omvalt op de weg. Dan komen de mensen uit hun huizen, hakken hem in stukken en ruimen hem samen op. Een paar jaar later ziet hij in Frankrijk een omgevallen boom op de weg. Daar liepen de mensen – tot zijn verbazing – naar de burgemeester om te eisen dat hij de weg zou vrijmaken.

Wist je dat…
maar liefst 75% van het areaal van de Verenigde Staten kan kiezen voor een coöperatieve elektriciteitsleverancier?

Wist je dat…
er wereldwijd meer mensen geld investeren in coöperaties dan dat er mensen beleggen via de beurs?

Wist je dat…
wereldwijd 100 miljoen mensen werken in coöperaties?

Wist je dat…
de Vooruit in Gent in 1880 gesticht werd met een startkapitaal van € 50? Wie vandaag een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid opricht moet een vast kapitaal voorzien van minstens 18.550 € waarvan bij de oprichting minstens één derde moet volstort zijn.

Wist je dat…
FC Barcelona coöperatief georganiseerd is? 175.000 fans kunnen mee beslissen over het beleid van de club. Bij de voorzitterverkiezingen van 2010 brachten maar liefst 53.000 leden hun stem uit.

Wist je dat…
coöperaties in België tot 1867 illegaal waren? De wettelijke basis van de wet 'le Chapelier', die samenzweringen ten strengste verbood … Dit was meteen ook de reden waarom de coöperatieve beweging in ons land in vergelijke met onze buurlanden traag op gang kwam.

Wist je dat…
de realisatie van het ICA-principes van "onderwijs, vorming en informatieverstrekking" wellicht het origineelst in de praktijk gebracht werd door het legendarische garagecollectief "De Krikker"? Elke zaterdag werden er doe-het-zelf-cursussen georganiseerd om Handige Henriëtta's toe te laten om zelf aan hun auto te sleutelen.

Wist je dat…
wereldwijd 800 miljoen mensen lid zijn van een coöperatie?

Wist je dat…
de eerste coöperaties op het einde van de 19de eeuw met de zogenaamde broodpenningen de uitvinders waren van complementaire munten? De veelal koperen of zinken muntjes waarmee brood gekocht kon worden, zijn vandaag fel begeerde verzamelobjecten!

Wist je dat…
coöperaties voor hun webadressen de extensie .coop kunnen gebruiken?

Wist je dat…
er meer dan 27.000 coöperaties in België zijn waarvan 500 die erkend zijn door de Nationale Raad voor de Coöperaties.

Voor meer weetjes, surf naar:
www.cooperatiefvlaanderen.be
Doe ook eens de kennistest op:
www.icakompas.be

wereld weetjes

In Zweden bestaat 20% van de geïnstitutionaliseerde kinderopvangsector uit private initiatieven, waarvan een derde coöperaties. Hiervan zijn meer dan twee derde oudercoöperaties en een derde werknemerscoöperaties. Samen zijn ze goed voor meer dan een kleine 30.000 opvangplaatsen en een goede 1.200 personeelsleden (Swedish National Agency for Education, 2009).

Finland telt meer dan 1.000 watercoöperaties.

Tsjechië telt vandaag 755 onafhankelijke huisvestingscoöperaties die samen een marktaandeel hebben van 17% van de woningmarkt, goed voor 682.000 woningen en een tewerkstelling van meer dan 4.000 personen.

In Japan tellen gezondheidscooperaties meer dan 2,5 miljoen leden en stellen ze meer dan 25.000 werknemers te werk. Ze doen voornamelijk aan preventie en voorlichting.

In de Verenigde Staten zijn in de jaren 1930 energiecoöperaties ontstaan in gebieden met een bevolkingsdichtheid die te dun was om for-profit ondernemingen winstgevende inkomsten te bezorgen. Vandaag zijn meer dan 900 rurale elektriciteitscoöperaties samen goed voor 42% van de totale Amerikaanse elektriciteitsproductie en bedienen ze meer dan 37 miljoen mensen in 47 staten. Ze dekken 75% van het territorium van de Verenigde Staten. Samen zijn ze goed voor 24 miljard dollar aan inkomsten, stellen ze 65.000 mensen tewerk, betalen ze 3 miljard Dollar aan lonen uit en 450 miljoen Dollar aan ristorno's.

In Brazilië voorzien gezondheidscoöperaties in tandzorg en gezondheidszorg voor 17,7 miljoen leden.

In Italië werden de eerste woningcoöperaties opgericht in de jaren 1880. Met de heropleving van de coöperatieve beweging na WOII ontstonden nieuwe woningcoöperaties en deze kenden de grootste expansie. Italië telt vandaag de dag 4 nationale federaties van woningcoöperaties, zelf ook deel van grote nationale organisaties van coöperaties. De meerderheid van de Italiaanse huisvestingscoöperaties behoort tot één van deze 4 federaties. In totaal zijn er circa 11.000 woningcoöperaties met samen meer dan 600.000 woningen.

site seeing

www.icakompas.be

Het ICA-kompas is een e-learning instrument waarmee je praktisch aan de slag kunt gaan met de ICA-principes.

www.socialeeconomie.be

De website waar men alles te weten komt over sociale economie.

www.coopkracht.org

Coopkracht is een overlegplatform voor de mens- en milieuvriendelijke coöperatieve bedrijven in Vlaanderen.

www.coopseurope.coop

Cooperatives Europe is de Europese tak van de International Co-operative Alliance, en heeft als doel het coöperatieve businessmodel in Europa te promoten.

www.cooperatiefvlaanderen.be

Over coöperaties in het algemeen en de Belgische coöperatieve vennootschap in het bijzonder: achtergrondinformatie, filosofie, soorten en statuten van de coöperatieve vennootschap.

www.febecoopadvies.be

Febecoop Adviesbureau informeert, adviseert en begeleidt ondernemers bij de opstart en tijdens de verschillende levensfasen van hun coöperatieve vennootschap.

www.ica.coop

ICA (International Co-operative Alliance) is een onafhankelijke niet-gouvernementele organisatie die coöperaties wereldwijd verenigt.

www.coopburo.be

Coopburo, de coöperatieve dienstverlener van Cera, sensibiliseert en adviseert mensen, organisaties en beleid rond coöperatief ondernemen.

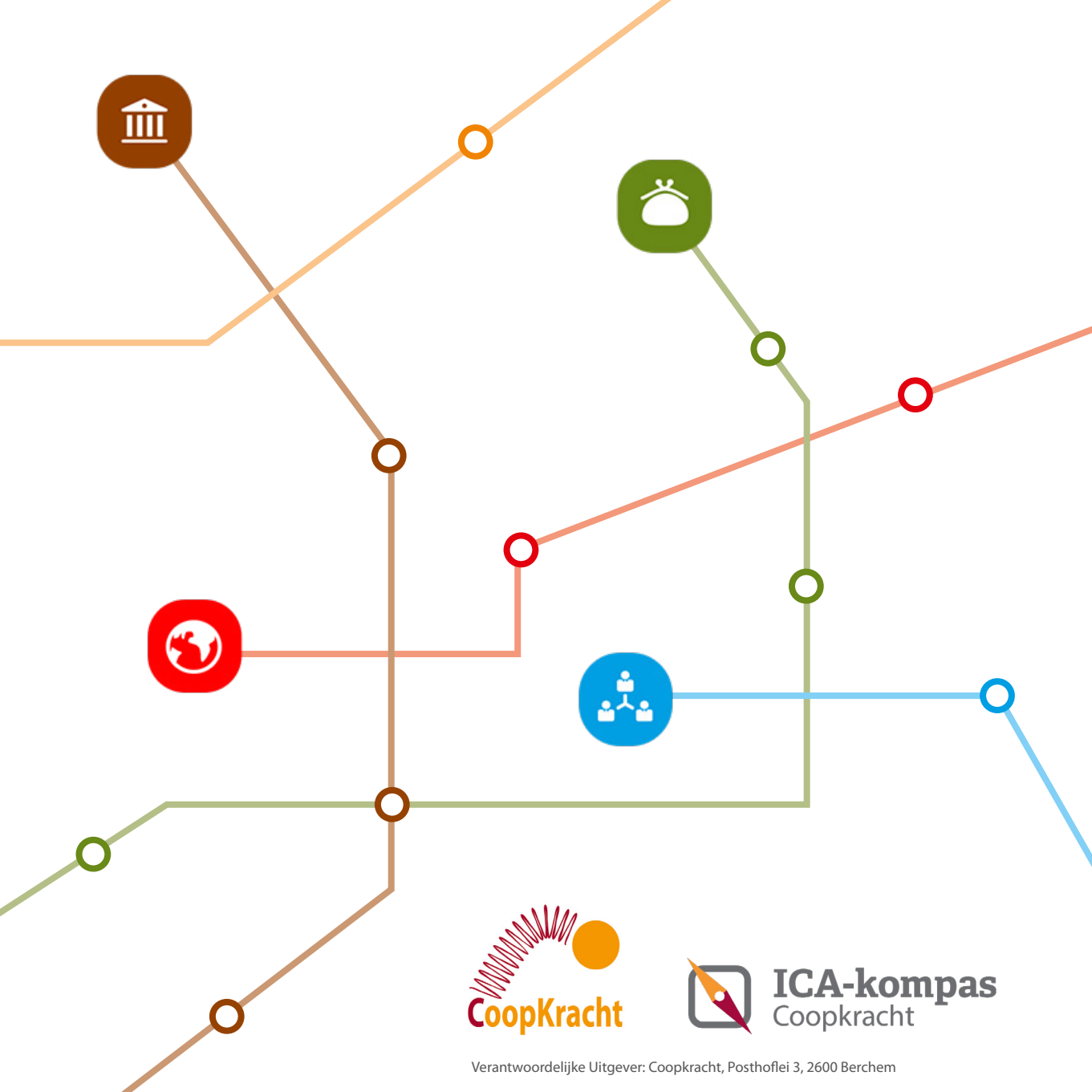

CoopKracht

ICA-kompas
Coopkracht

Verantwoordelijke Uitgever: Coopkracht, Posthoflei 3, 2600 Berchem